

זכות התורה ולומדיה מוקדשים לטובת נשמת
הרבני הנגיד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) בהרה"ח ר' יונה רובין ז"ל

הלימוד היומי:

פרשת ויחי | יום א' | ה' טבת התשפ"ה | פרק מ"ז פסוק כ"ח - פרק מ"ח פסוק ט'

מה בפרשה:

בקשת יעקב להיקבר בקברי אבותיו | ברכת יעקב למנשה ואפרים | מתנת העיר שכם ליוסף | תוכחת מוסר לראובן שמעון ולוי | ברכות יעקב לבניו וגילוי עתידות | מיתת יעקב והבכי עליו | קבורת יעקב במערת המכפלה | יוסף מפיס את אחיו שלא ינקום בהם | צוואת ומיתת יוסף

פרשת, ויחי הנועלת את חומש בראשית, עוסקת באחרית ימיו של יעקב, כשיוסף מביא אליו את בניו שיברכם, ויעקב אוסף את בניו לברכם ולגלות להם עתידות, אחר כך הוא נאסף אל עמו ובניו מעלים אותו לקבורה במערת המכפלה.

א. שבועת יוסף

לקראת מותו מבקש יעקב מיוסף שישבע לו שלא יקברנו במצרים, אחרי כן משתחוה יעקב לצד ראש המיטה.

ב. קבר רחל

כשיעקב נחלש, בא יוסף אליו עם בניו כדי להתברך. יעקב מודיע לו ששבטו יתחלק לשני שבטים - מנשה ואפרים. ומתנצל על קבורת רחל בדרך, כדי שתתפלל על בניה בגלות.

ג. מנשה ואפרים

יוסף מעמיד את מנשה לימין יעקב, ואת אפרים לשמאלו, אך יעקב הפך את ידיו והניח את

ימינו על אפרים ושמאלו על מנשה, ובירכם. כשיוסף ביקש מאביו להניח את ימינו על מנשה, סירב יעקב בנימוק שאפרים יגדל יותר, כשייצא ממנו יהושע בן נון. אחר כך מעניק יעקב ליוסף במתנה את העיר שכם.

ד. תוכחות וברכות

לפני מותו רצה יעקב לגלות את קץ הגאולה לבניו, אך כשנסתלקה ממנה שכינה התחיל לדבר דברים אחרים. תחילה הוכיח בתוכחת מוסר את ראובן שמעון ולוי, ואחר כך בירך בפרטיות את בניו, כשהוא מתנבא על עתידות וברכות שיבואו על צאצאיהם.

ה. חניטה ובכיה

טרם מותו מבקש יעקב מבניו שיקברוהו במערת המכפלה, ואחר כך נאסף אל עמו. יוסף מצוה לרופאים לחנוט אותו במשך 40 יום, במהלכם בוכים המצריים עליו, ואחר כך בוכים עוד 30 יום.

ו. לוויה והספד

אחרי קבלת רשות מפרעה יוצא יוסף עם מחנה גדול ממצרים לקבור את יעקב, בדרך הם עוברים בגורן האטד' ועורכים שם מספד ומתאבלים שבעה ימים, כשמלכי כנען מניחים כתריהם על ארון יעקב. אחר כך נקבר יעקב במערת המכפלה.

ז. הכל לטובה

אחרי מות יעקב, חוששים האחים מנקמת יוסף, ושולחים את בני בלהה לומר ליוסף בשם יעקב שימחל לאחיו. יוסף מרגיע אותם שהכל היה מאת ה' לטובה, ומבטיח לפרנס אותם.

ח. פקד יפקוד

יוסף זכה לראות ולגדל דור רביעי במצרים. ולפני מותו הוא אומר לאחיו שאלקים יפקוד אותם להוציאם ממצרים ולהביאם לארץ כנען, ומבקש מהם להישבע שיעלו את עצמותיו לקבורה בארץ. יוסף מת בן 110 שנים, ואחרי שחנטו אותו הניחוהו בארון.

אֲשֶׁר לִקְחֹתִי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרְבִי וּבִקְשָׁתִי (מח, כב) בְּחֶרְבִי וּבִקְשָׁתִי - הִיא חֲכָמָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ (רש"י)

למה הזכיר כאן רש"י 'חכמתי', מה שלא הוזכר בגמרא ובמדרשים? אלא רש"י בא ללמד, שנד־רשת חכמה מיוחדת לדעת על מה להתפלל, ולא להיות כבן המלך שגורש מארמון אביו ובעת רצון ביקש מהמלך מגפיים, ולא ביקש לשוב לארמון.

זעקה בתוך העלטה

אֲשֶׁר לִקְחָתִי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחֶרְבִי וּבִקְשָׁתִי (מח, כב) בְּחֶרְבִי וּבִקְשָׁתִי - הִיא חֻכְמָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ (רש"י).

לימוד גדול מלמדנו כאן רש"י הקדוש: כאשר יעקב אמר ליוסף שהוא לקח את הבכורה מיד עשיו הוא משתמש בביטוי 'בחרבי ובקשתי' כאשר למעשה כוונתו אינה לחרב וקשת כפשוטו, אלא לחכמה ותפילה, כי אצל יהודים מאמינים התפילות היא החרב והקשת האמיתיים. רק בכוח התפילה לה' פועלים וזוכים לכל דבר!

למען נוכל לצעוד לאורם של דברי רש"י אלו, נציג את הסיפור שלפנינו, ממנו נתחזק בא־מונה בכוחה של תפילה, לחולל ישועות ולפעול כל טוב.

אברך שעברו כמה שנים מנישואיו וטרם זכה לחבוק בן, שפך את מר לבו באוזני הגה"צ רבי שמואל פיינקוס זצ"ל, שמע הרב את הדברים וכבר באותו הלילה עשה מעשה. בחצות הלילה הופיע הרב עם רכבו הפרטי בבית אותו אברך, ללא הודעה מראש, ונקש מספר נקישות.

'מה לרבינו בביתי בשעה כה מאוחרת?' שאל האברך הנבוך, אך הרב לא ענה מאומה רק פקד עליו להתלוות עמו.

הוא נכנס אחרי הרב אל הרכב, ולאחר דקות של נסיעה הבחין האברך כי הם סוטים מהכביש ונכנסים בין השדות מחוץ לעיר, וכך נוסעים אל תוך העלטה בדרך לא דרך. כשהגיעו ליד אחד הפרדסים עצר הרב את הרכב, הוא יצא אל השדה החשוך ואמר לאברך: 'אתה רוצה ילד?'. 'וודאי!' השיב האברך 'רוצה מאד!'. אם כן - ענה הרב - היכנס כאן לתוך הפרדס החשוך, ותתפלל להקב"ה שאתה רוצה ילד, ואני בעוד כחצי שעה אבוא לאסוף אותך.

אחר כחצי שעה שב הרב לאותו מקום ומצא את האברך ממתין לו שם. הביט הרב בפניו של האברך וקבע: 'סלח לי יקירי, אתה לא התפללת תפילה אמיתית! זו לא תפילה לילדים! אני משאיר אותך כאן שנית, אך הפעם תפציר בהקב"ה, תתחנן! תזעק, תשווע מעומק הלב! ואני חוזר בעזרת ה' בעוד כשעה' - הורה הרב ונעלם מהמקום. כעבור שעה שב הרב, אך הפעם לא מצא את האברך. המתין הרב עוד כחצי שעה, והנה מתקרב האברך בצעדים הססניים, מפלס את דרכו ובידו מקנח את פניו ועיניו, מנסה להסתיר סימני בכי, ללא הצלחה רבה, עיניו האדור מות הסגירו הכל, שהפעם התפלל תפילה אמיתית ממעמקי הלב והגיעה עד כסא הכבוד.

ויעתר ה' לאברך, וכעבור שנה נפקד בבן!

גורן האטד

בעת שעלה יוסף יחד פמלייתו המכובדת מארץ מצרים לארץ כנען לקבור את יעקב במערת המכפלה, הם לא פנו היישר אל העיר חברון, אלא הלכו תחילה אל 'גורן האטד', שהיה שטח גדול ופנוי המתאים להתאספות עם רב, שם הספידו את יעקב מספד גדול, והתאבלו עליו במשך שבעה ימים, עד שיושבי הארץ החלו לקרוא למקום זה בשם 'אבל מצרים'.

גורן זה היה מוקף בסוג קוצים הנקראים 'אטדים', ועל שם כך נקרא המקום 'גורן האטד'. ועל פי המדרש, נקרא כך משום שמלכי כנען ונשיאי ישמעאל הקיפו את ארונו של יעקב בכתריהם, כמו גורן המוקף גדר קוצים.

הפסוק מציין את מיקומו של 'גורן האטד' בעבר הירדן, אולם הדעות חלוקות על מיקומו. יש המפרשים שהכוונה על הצד המזרחי של הירדן, כך שממצרים האריכו ללכת עד צדו המזרחי של ארץ ישראל, ומשם חצו את הירדן ונכנסו לארץ (רבנו מיוחס; העמק דבר ועוד). אולם אחרים נוקטים שהכוונה לעבר המערבי של הירדן, כי כל הארץ נקראת בשם עבר הירדן. יש המצביעים על מיקומו סמוך לים הגדול, בגבול הדרום-מערבי של הארץ (שימה בפיהם), ויש הטוענים שמיקומו הוא המדויק נמצא 33 קילומטר דרומית לחברון, ו-14 קילומטר מערבית לים המלח (אדמת קודש).

הנושא היומי בפרשה:

בקשת יעקב מיוסף להיקבר בקברי אבותיו • השתחוות יעקב • ביאת יוסף אל יעקב שיברך את בניו • חלוקת שבט יוסף לשני שבטים • התנצלות על קבורת רחל בדרך

היום נלמד שלקראת מותו קרא יעקב ליוסף וביקשו להישבע שלא יקברנו במצרים, אלא בקברי אבותיו. אחרי כן משתחוה יעקב לצד ראש המיטה. בהמשך, כשיעקב נהיה חולה, בא יוסף אליו עם בניו כדי להתברך. יעקב מתיישב על מיטתו, ומודיע ליוסף ששבטו יתחלק לשני שבטים - מנשה ואפרים. יעקב גם מתנצל ליוסף על קבורת רחל בדרך, כדי שתתפלל על בניה כשיעברו שם בגלות. השכינה מסתלקת מיעקב כשרוצה לברך את מנשה ואפרים, בגלל שיצאו מהם רשעים, השכינה חזרה רק לאחר שיוסף הראה שטר אירוסין וכתובה.

פרשה סתומה:

למרות שפרשת ויחי ופרשת ויגש הן שתי פרשיות נפרדות, בכל זאת, בספר התורה אין כל ריווח והפסק בין הפרשיות, אלא תחילת פרשה ויחי היא סתומה ללא ריווח, ורמז יש בדבר: היות ובפרשה זו מדובר על מיתת יעקב, ואחרי מיתתו 'נסתמו' עיניהם ולבם של ישראל מצרת השע־בוד שהתחילו המצריים לשעבדם.

פירוש נוסף: לפי שבהמשך הפרשה מסופר שיעקב ביקש לגלות את קץ הגאולה לבניו, 'ונסתם' ונעלם הדבר ממנו.

חסד של אמת:

יעקב חי 147 שנים, כאשר את 17 שנותיו האחרונות הוא חי בארץ מצרים. כשהתקרבו הימים בהם הוא עתיד למות, רצה יעקב לבקש שאחרי מותו יעלוהו לקבורה בארץ ישראל, לשם כך קרא הוא קרא אליו דווקא ליוסף בנו, כי רק בידו יש יכולת למלא את בקשתו, אחרי שהוא מושל במצרים.

עם הגעת יוסף, אמר לו יעקב: 'אם נא מצאתי חן בעיניך, שים את ירך תחת הירך שלי [כנגד מקום המילה, כדי לאחוז בחפץ של מצוה בעת השבועה], וכך תישבע לי שאחרי מותי תעשה עמדי חסד של אמת, כלומר חסד שאדם עושה עם המת, שהוא חסד אמיתי שאינו מצפה לת־שלום גמול מהמת.

גלגול מחילות:

ומפרש יעקב מהו החסד: 'הרי אני סופי למות [בלשון הפסוק: 'לשכב'] כדרך שמתו אבותי, ואני מבקש ממך, אל נא תקבור אותי בארץ מצרים, אלא תישא אותי ממצרים לארץ כנען ותקבור אותי בקברות אבותי'.

בגלל שלש סיבות לא רצה יעקב להיקבר במצרים: א. כי עתיד העפר שלה להפוך לכינים, והם ירחשו תחת גופי בקבר. ב. כי המתים הקבורים בחוץ לארץ יקומו בתחיית המתים רק על ידי גלגול במחילות תחת האדמה עד ארץ ישראל. ג. כדי שהמצריים לא יעשו אותי לעבודה-זרה אחרי מותי.

שבועה:

נענה יוסף ואמר לאביו: 'אנכי אעשה כדברך!'. אמר לו יעקב: 'לא די בהבטחה, אלא הישבע לי!'. ואכן יוסף הסכים ונשבע לאביו.

ועל ראשי שכינת א-ל:

אחרי שבועתו של יוסף השתחוה יעקב ליוסף, אף שאין דרך האב להשתחוות לבנו, אבל יוסף הוא המושל במצרים, והמשל אומר: 'בתקופה בו השועל הוא מושל – השתחוה לו'. בעת ההשתחויה ליוסף הסתובב יעקב לראש המיטה, כי התכוון להשתחוות גם לשכינה הנ־מצאת למעלה מראשו של החולה. פירוש נוסף: הוא השתחוה והודה לה' על מיטתו, כלומר משפחתו, שהיתה שלמה בצדקותם ולא היה בהם רשע, שאפילו יוסף שנשבה בין הגוים ונהיה מלך – עמד בצדקותו.

אביך חולה:

כעבור תקופה, כאשר הגיע יום מותו של יעקב, בא אל יוסף אחד מהאנשים המגידיים למלך ידיעות שונות, ואמר לו: 'הנה אביך חולה!'

ויש אומרים: מגיד זה היה אפרים בנו, שהיה רגיל ללמוד תלמוד אצל יעקב זקנו בארץ גושן, וכעת הגיע אל יוסף לארץ מצרים.

כבוד למלך:

תיכף לקח יוסף עמו את שני בניו, משנה ואפרים, ויצא לדרך אל בית יעקב אביו במטרה שיברך אותם לפני מותו.

עם כניסת יוסף אל בית אביו, אמר אחד מהמגידים ליעקב: 'הנה בנך יוסף עומד לבוא אליך!'. למרות שיעקב היה חלש ושכב במיטה, אבל כששמע שיוסף בא, הוא התחזק והתיישב על המיטה באומרו: 'אף על פי שהוא בני, הרי הוא מלך, ואחלוק לו כבוד!'.
מכאן למדנו שיש לחלוק כבוד למלכות, וכך גם משה כיבד את פרעה ואליהו כיבד את אחאב.

חלוקת השבט:

פתח יעקב ואמר ליוסף: 'א-ל-ש-די נראה אלי בארץ כנען בעיר לוז [שנקראה אחר כך בשם 'בית א-ל'], ואז הוא בירך אותי ואמר לי: 'הנני מפרה ומרבה אותך', וכן בישר לי שעתידים לצאת ממני 'גוי' - דהיינו בנימין, שהוא 'קהל' אחד, ובנוסף בירכני שייצאו ממני 'גוים' - דהיינו שני עמים, ומאחר ולא נולדו לי עוד בנים מלבד בנימין, הרי הכוונה שאחד מהשבטים שלי ייחלק לשני חלקים. כמו כן הבטיח לי לתת לזרעי את הארץ הזאת אחוזת עולם!'.
כראובן ושמעון:

כראובן ושמעון:

'וכעת' - ממשיך יעקב ואומר ליוסף - 'אותה מתנה שנתן לי הבורא, שאחד השבטים יתחלק ויהפוך לשני שבטים, אני נותן לך, כך ששני בניך מנשה ואפרים, אשר נולדו לך אחרי שעזבת אותי כאשר עדיין לא באתי אליך, הם ייחשבו בחשבון שאר בניי, כמו ראובן ושמעון, ויקבל חלק נפרד בארץ!'.
אבל אם תוליד עוד בנים מלבד מנשה ואפרים, בנים אלו לא יהיו נחשבים בחשבון בניי, ולא יהיה להם שם לעצמם בשבטים לקבל נחלה בנפרד, אלא יהיו נכללים בתוך שבטי מנשה ואפרים!'.
חלוקת הארץ:

חלוקת הארץ:

ארץ ישראל התחלקה 'לגולגלותם', כלומר שכל איש ואיש קיבל חלק שווה בארץ [חוץ מבכורות שקיבלו חלק כפול], כך ששבט מרובה באנשים קיבל חלק גדול, ושבט מועט קיבל חלק קטן.

לאור זאת, לכאורה אין הבדל אם שאר הבנים שיוליד יוסף ייחשבו כשבט לעצמם או לא, כי בכל מקרה יקבלו שטח שווה. אלא הריווח בכך שמנשה ואפרים ייקראו שבטים לעצמם, נוגע לדברים הבאים: א. להטיל להם גורל בנפרד בעת חלוקת הארץ לפי שמות השבטים. ב. שיהיה להם נשיא נפרד. ג. לקבוע להם דגל נפרד בחנייתם במדבר.

כברת ארץ:

לאחר שיעקב ביקש מיוסף שיעלה אותו לקבורה בארץ ישראל, הוא מתנצל בפניו על כך שאת רחל אמו קבר יעקב באמצע הדרך ולא בתוך ארץ מיושבת, ולכן פתח ואמר לו:

'אמנם אני מטריח אותך להוליך אותי לקבורה בארץ כנען, אך לא כך עשיתי לאמר, כשהיא מתה עלי באמצע הדרך, בעת ביאתי מבית לבן בפדן ארם, בהיותי בארץ כנען, סמוך לעיר

אפרת - היא העיר בית לחם, ושם קברתי אותה'.

זאת למרות שבין מקום מיתתה ועד בית לחם הפריד מרחק של 2000 אמה בלבד, כתחום שבת, שהיא מידת קרקע הקרויה 'כברת ארץ'.

ולרבי משה הדרשן: אל תחשוב שהגשמים עיכבו עלי שלא להוליך אותה למערת המכפלה בחברון, אלא היה זה בזמן של 'כברת ארץ' - ימות הקיץ שהארץ יבשה ומנוקבת ככברה (מסננת). ולתרגומו: קרקע שחורשים אותו במשך יום אחד [והיה זה שיעור זה ידוע בדורות הקודמים, כמה הוא הקרקע שחורשים ביום אחד].

רחל מבכה על בניה:

ממשיך יעקב ואומר ליוסף: 'יודע אני שיש בלבך שאלות ותהיות על שקברתי אותה באמצע הדרך, ולא הולכתי אותה לקבורה למערת המכפלה, ואפילו לא לבית לחם שהיא ארץ מיושבת'.

'אבל דע לך שנהגתי כך על פי הדיבור של הקב"ה שאמר לי לקבורה שם, במטרה שתהיה לעזרה לצאצאיה בחורבן בית ראשון, כי כאשר נבוזראדן מלך בבל יגלה אותם, יעברו דרך קבר רחל, היא תצא על קברה ותבכה ותבקש עליהם רחמים, וקול בכייתה ישמע ברום השמים, עד שה' ישיב לה: יש שכר לפעולתך ושבנו בנים לגבולם'.

הסתלקות השכינה:

אחרי דברים אלו ביקש יעקב לברך את בני יוסף, אבל אז הסתלקה ממנו השכינה, לפי שראה יעקב את הרשעים העתידים לצאת מהם, מאפרים - ירבעם ואחאב, וממנשה - יהוא ובניו.

נוכח כן פנה יעקב אל יוסף ושאל אותו: 'מי הם ומהיכן יצאו בנים כאלו שאינם ראויים לברכה?'.

שטר אירוסין וכתובה:

מיד הראה יוסף ליעקב 'שטר אירוסין' ו'שטר כתובה', ואמר לאביו: 'בני הם, אשר נתן לי האלקים לאחר שנשאתי אשה כדת וכהלכה על ידי שטרות אלו'.

בנוסף, גם ביקש יוסף רחמים מלפני הקב"ה שתשרה שכינה על יעקב. תפילתו התקבלה, ושוב נחה עליו רוח הקודש על יעקב ואמר ליוסף: 'קח נא אותם אלי, ואברכם!'.

על מעמד זה אמר הקב"ה 'ואנכי תרגלתי' - את רוח הקודש שלי אצל יעקב, 'באפרים' - בשביל אפרים ומנשה שיתברכו, ולכן יעקב 'קחם על זרעותיו'.

מספר לחיגו מארה"ב: 151-8988-1351
מספר לחיגו מאנגליה: 443-3061-30131

02.500.20.18

קו 'קול התורה' - שמעו ותחי נפשכם!

מבחנים | שיעורים במגוון שפות
וסגנונות | חידות | הגרלות | ידיעות
ועדכונים | אזור אישי | ועוד

